

Niels Ivar Hejes prædiken 3. søndage efter påske

Taler

Niels Ivar Heje
Præst

Dato

22. april 1945

Omstændigheder**Prædikentekst**

Johannesevangeliet kapitel 16, vers 16-22

Trykt i Tidehvervs tidsskrift, 1945, nr. 4, april, s.39-41 og på Tidehvervs hjemmeside.

- 1 Fader i himlen! Det er sagt os, at alle vore tider og timer er i din haand, men vi forstaar det ikke. Vi vil helst tro, at vi magter livet eller kan arbejde os frem til at magte det. Vi vil ikke se i øjnene, at vi i sløvhed eller i trods lever under en angst, der er vor fælles lod, er en besathed af os selv, er gudløshed. I vor sløvhed eller i
- 5 vor trods kan vi ikke forbinde nogen mening med dit navn. Du maa drage os, hvis vi skal drages. Tal til os og lær os at fatte og faa syn for, hvorledes vi er stillede.

- Siden jeg sidst talte her i kirken, er der sket det, at en af de mænd¹ jeg i mit liv
- 10 har haft mest samarbejde med, er død. Han har flere gange talt her i kirken, men naar jeg i dag vil mindes ham, beror det dog især paa, at ingen af hans nærmeste medarbejdere fik lejlighed til at tale ved hans kiste. Dette skyldtes en spænding mellem det fælles arbejde, han og hans venner havde i kirken, og en del af hans paarørendes konservative borgerlighed og familie og vennedyrkelse uden sans
- 15 for sand loyalitet, der aldrig dyrker fædrene, men i deres fodspor gør op og bekender sit nederlag. Han tilhørte kirken i sit arbejde for Tidehverv, og han var netop i sit opgør, der mest blev kaldt kritik, bundet til arbejdet med evangeliets forkyndelse i denne kirke. For arbejdets skyld stod han fast i arbejdet og tænkte aldrig paa af personlige grunde at svigte, selvom en medarbejder rettede den
- 20 skarpeste kritik imod ham. Det var i første række arbejdet og fællesskabet om dette og ikke det, man kalder personlig tilknytning, der som oftest dækker over personligt snobberi eller gensidig garanti, der prægede hans forhold til beskæftigelsen med Jesu evangelium i angstens og nødens verden, det evangelium som synes at ligge i det meningsløse, og som vi ingen magt har over.
- 25 Det var det hans tanker var bundet til med dets modsigelser for det, man kalder intelligensen hos et menneske, og dets, som det synes, aabenbare nytteløshed

blandt mennesker, skønt det gør krav paa ene af alt at kunne sætte et menneske paa plads som menneske, som broder mellem brødre. Han var bundet til at tænke og atter tænke over dette, ikke med nogen hensigt i retning af at faa en
30 korrekt opfattelse af det, ikke for at faa nogen fast »dogmatik« at holde sig til, det vidste han vilde slette det ud, men fordi han maatte lade det tale som det menneskelige, det broderlige, som intet menneske magter, fordi det i egentlig forstand sprænger alt, men dog maa fastholdes som livets brød. Tungt var han fra sin tænkings begyndelse bundet til kirkelig udtryksmaade og tradition og
35 vedblev vel i nogen grad at være det, men bag denne ydre bundethed arbejdede tanken med den indre bundethed til evangeliet og holdt ham i bestandig uro, og udtryksmaaden og traditionen, som den saakaldte levende menighed ender med at falde til ro i og kræve respekteret af sine forkyndere paa rent formel maade, saa at de bindes til disse som surrogat for evangeliet i stedet for at høre
40 evangeliet, maatte han derfor stadig gøre op med for at høre evangeliets tale til alle i dette liv, som skal leves her og nu med døden for øje. Udfra dette sit opgør maatte han arbejde i sit sogn i stilhed blandt de mange enkelte med haab mod haab i forstaaelse af den magtesløshed ikke mindst socialt, der præger mennesket ogsaa af i dag. Dette var hans gerning, og jeg tror ikke, at han ønskede, at det,
45 som han ellers var, skulde gøres til genstand for betragtning, ligesaa lidt som han mente, at hans arbejde vilde slaa igennem eller føre til kirkelig anerkendelse.

Det stykke af det ny testamente, vi i dag har læst, der begynder med ordene:
»Om en liden stund skal I ikke se mig længere, og atter om en liden stund skal I
50 se mig«, og ender med ordene: »Ogsaa I har vel nu bedrøvelse, men jeg skal se eder igen, og eders hjerter skal glædes, og ingen skal tage eders glæde fra eder«, rummer ligesom saa mange andre stykker hele sagen set under en bestemt synsvinkel. Det rummer for dem, der har hørt ordet, spændingen mellem angsten, sorgen, ensomheden her i livet og glæden her i livet paa baggrund af
55 deres stilling, — i hvis rækker de ogsaa staar —, der ikke har hørt ordet. Livet rummer for alle, baade dem, der ikke har hørt ordet om Gud, og dem, der har hørt det, en sum af angst og en evne til glæde, men i deres forhold til angsten og glæden ligger forskellen mellem dem, der ikke har hørt ordet og dem, der har hørt det. Det er en forskel, der ikke kan have til ejendom af dem, der har hørt
60 det, men som de maa finde sig i at leve under. De er nemlig ikke blevet noget særligt, de er ikke kommet ud af livet, som det leves af alle. De er blot kommet ind under et ønske udenfor dem selv, Gudsordets ønske om dragelse mod at finde mennesket og menneskets plads som menneske. Vi maa først berøre det, jeg kaldte baggrunden: et menneskes stilling under den synsvinkel eller de

synsvinkler, vi har levet under i det, vi kalder vor tid. Det har været vor tids menneskes higen og tragten at befri sig, ganske som det vist ogsaa tidligere blot paa anden maade har været menneskets ønske. Man vilde socialt og aandeligt bryde alle lænker og naa til det frigjorte menneske. Den sociale kamp var reel
70 nok, saalænge det var dem skoen trykkede, der gik i spidsen. Med kampen for aandelig frigørelse, som det hedder, laa det vist betydelig anderledes, selvom man i sin tale for det brede lags skyld lagde vægten paa det sociale. Man begejstredes for de saakaldte humane idealer og søgte at begejstre andre, men man var ikke opmærksom paa, at idealer har en tilbøjelighed til at slippe nutiden
75 og lade sig nøje med en kommende fremtids herligheder, og det kan den, som i dag er i nød, maaske nok begejstres over, men ikke leve af. Man søgte at bryde tilværelsens baand ved veksler paa fremtiden under henvisning til de fremskridt, der saa tydeligt var sket, men man opdagede ikke, at man derved frigjorde sig fra det personlige krav om en indsats i den øjeblikkelige nød omkring en, der ikke
80 var afhjulpet. Fremskridts-idealet og fremskridtsmennesket var begyndt at blive en ny Gud, paa hvem ansvaret kunde kastes af til lettelse og frigørelse af det frigjorte menneske, der skulde kunne klare sig som sin egen herre og Gud. Videnskaben og mange andre med den talte om angstens afskaffelse ved afskaffelsen af det, man havde kaldt Gud, saa at mennesket frit og glad kunde
85 nyde tilværelsen, men ingen kan vist nægte, at under al menneskets fællesskab om mennesket og under alle bestræbelser for at finde den rette behandling, der skulde skabe den rette samfundsborgere, stak angsten atter sit hoved frem i ensomhedsfølelsen, der blandt andet fandt rammende udtryk i den svenske digters ord om troen paa kødets lyst og sjælens ubodelige ensomhed.

90 Vor tid, der i sine idealer hungrede efter mennesket og troede at skabe mennesket, skabe monumentaliteten, har set ruiner nok. Bag sikkerheden paa mennesketilværelsen som det ene fornødne, som sig selv nok, lurede angsten, der faar mennesket til at frygte mennesket med alt hvad deraf følger af gensidig
95 kamp. Man vilde leve sig bort fra angsten og bort fra ruinerne i glæden over at være paa march fremad mod menneskeidealets tinde, som nøgterne videnskabsmænd dog efterhaanden mener ligger nogle tusinde aar forude, skønt den i idealet ser ud til at være saa nærved, at de mange lader sig begejstre til stadighed, medens livet maa leves i en svingen mellem angst og haab, som man
100 ikke ved, hvad er. Vi kom bort fra nødvendigheden af livet med hinanden og for hinanden netop i granskningen af den rette behandling og det rette liv som det ene fornødne, og som det vi skulde magte. Vi kom ind i en ny selvdyrkelsens religiøsitet med hele sin primitive angst. Broderens blod raaber til os fra jorden i

105 det daglige, medens tiden dyrker ham i idealet. Aarsagen til denne menneskets
bestandige vildfarelse er, i følge evangeliets tale, at den angst, man vil kæmpe sig
ud af og bestandig paa ny maade bindes af, ikke er en angst, der har en eller
anden konstaterbar oprindelse, men er menneskets angst fra tidernes morgen i
110 en gudløs verden, hvor alle maa frygte alle, og alle haabe uden haab. Angsten for
menneskelivet selv, glæden over mennesket selv som sig selv nok og
sammenknytningen i os selv, omkring os selv, er vort liv uden Gud, og er
baggrunden for Jesu tale fra Gud og om Gud som fader og mennesker som børn
og brødre, der skal begynde i broderligheden og ikke i forbedringen af andre.
Jesu ord giver ikke forklaring af angsten, men de giver angsten indhold og
115 afslører den derved og knytter glæden til sorgen over angsten. Mennesket kan
ikke slippe angsten ved analyse og forklaring, der kun fører til ny bundethed og
ny forklaring, saa at enhver tilsidst kommer til at forklare livet udaf enhver. Nej,
der findes kun en helbredelses vej mod angsten, og det er at se angsten og dens
følge ubroderligheden som runden af gudløshedens rod, at se, at der kun er en
120 tilflugt mod angsten: broderligheden i Jesus for Gud.

Denne vej viser Jesus ved at gaa den til døden, som han siger det, efter faderens
befaling, for at aabne brødrenes øjne for den gudløses ensomheds forbandelse.
Han udløser synet, saa at det kan ses af den, der vil se, og han aabner ørerne, saa
125 at det kan høres af den, der vil høre: at menneskets angst, naar det vil være sig
selv nok i sin angst og ud af sin angst og i sit jag efter frigørelse ubevidst maa
klamre sig til sin angst, fører til fortvivlelsens selvudslettelse, og træder i vejen for
en forvandling af angsten gennem ordet, saa at angsten faar indhold og
forvandles til angsten for skylden overfor broderen, overfor Gud som faderen,
130 den angst, der ene kan føre broder til broder, naar mennesket i den maa
modtage troen ved at høre om sin fader i tilgivelsen af Gudløsheden, der er
vantroen. I denne holdning finder et menneske vel ikke en fast trøst eller tro,
som det siges. Hvis det slaar sig til ro i troen, har det sluppet modtagelsen af
troen og har kun troen som en forklaring, saa at det falder tilbage i angstens
135 fortvivlelse med alle, der søger redning ved forklaring i stedet for indbyrdes liv.
Nej, vi maa blive ved at modtage troen, i hvilken broderen skænkes os i ansvaret
gennem ordet fra Gud i vor gudløsheds, i vor vantros angst. Paa ordets, paa
troens bud, der skænkes os, tvinges vi til ikke at søge at blive af med angsten,
flygte for angsten, men tvinges vi til at gaa angsten i møde og stadig se den i
140 øjnene, som det den er: vor gudløsheds forbandelse, der stadig maa overvindes. I
den bestandige angst, der overvindes af ordet, af troen, der skænkes os, hviler
glæden, og det er denne glæde, der stadig vindes, som aldrig kan tabes eller tages

145 fra et menneske, fordi den ikke er hans stemningers øjeblikkelige ejendom eller
afhængig af flygtende haab, men stadig vindes i ordets, tro ens overvindelse af
gudløsheden i livet mellem alle medskyldige. Livet i ordet, i troen er altsaa ikke
bestemt til at være et liv i det blaa i tro paa idealer og fremskridt, men er et liv der
stiller mennesket som broder overfor broder her og nu.

150 1. Her refereres til præsten Tage Schack, der blev dræbt af danske Hipo-folk natten mellem d.
9-10. april.

Kilde

tidehverv.dk

155

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

3. søndag efter påske, Danmarks besættelse 1940-1945, Første tekstrække, Prædiken, Prædikener fra
1900-tallet, Tidehverv

160

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/niels-ivar-hejes-praediken-3-sondage-efter-paske>

165

170

175

180